

M. Wollstonecraftová.

OBRANA PRÁV ŽEN.

NAPSALA

ANNA WOLLSTONECRAFTOVÁ.

Z ANGLICKÉHO PŘELOŽILA

ANNA HOLMOVÁ.

V PRAZE
NÁKLADEM JANA LAICHTERA NA KRÁL. VINOHRADech
1904

Veškerá práva vyhrazena.

Tiskl Albert Malíř na Král. Vinohradech.

PŘEDMLUVA.

»Obrana práv žen« vyšla v Anglii r. 1792, tedy v době, kdy nebylo ještě organisovaného ženského hnutí, kdy otázka emancipace nebyla pokládána za veliký problém ženy — jednotlivce i celé společnosti. Obsahuje celý program feminizmu, vlastně celý ten myšlenkový a citový základ, z něhož roste emancipační úsilí. Zjednala autorce slávu ve vlasti a brzy, byvši přeložena do jiných jazyků, i v jiných evropských státech. Tak mocně působily názory, jež hlásala, na její současníky, — tak uchvacoval zápal, s nímž přednášela své myšlenky. Byly tehdy nové a revolucionářské. Vzbudily živý souhlas, ale také vášnivý odpor a výsměch, autorka prohlášována za doklad zhoubnosti duševního zaměstnání pro ženu, za »hyenu v sukních«, za »filosofující saň« a pod.

Naší době její kniha ovšem není zjevením. Kdo věří v možnost emancipace a cítí její nutnost, vycházejí asi z těchže předpokladů, ale hájí své přesvědčení namnoze jinými důvody, hlavně v diskusi

nápravu, celý vztah uvést ve shodu s rozumem a ctností, tím, že se ženám poskytne vzdělání, politických práv atd., zkrátka, vnějšími reformami. Nerovnost pohlaví je právě tak v rozporu se zásadou abstraktní spravedlnosti jako nerovnost lidí vůbec a stavovské rozdíly ve společnosti. Wollstonecraftová věří, že s těmito zároveň zmizí poddanství žen. Spojuje tedy, řečeno dnešní běžnou terminologií, ženskou otázku se sociální, ale nestanoví správně poměr obou problémů, má-li za to, že první je v druhém obsažen, vlastně jen jeho speciálním případem. Necítí, že každý z obou jeví se svým vlastním rytmem, že, ač je jistá vzájemnost, je tu přece podstatná různost. Představuje si asi, že, budou-li moudré a spravedlivé zákony vládnout lidstvu, až nebude ve společnosti dědičného bohatství a dědičných privilegií, zmizí z poměru pohlaví vše, co je v rozporu s rozumem. V snaze, aby jej učinila etičtější, aby vznesené snahy uchránila před roztříštěním, jež jim hrozí vlastní, zahává všechny jeho iracionální prvky — vlastně znehodnocuje je, zneuznává, že bývají-li mnohdy jako ničivé víry, jsou jindy nejmocnější prameny krásy a síly v životě i umění. Vidí v nich živé, nepřátelské kultury, jak ona ji pojímá, a doufá, že jej budoucnost překoná.

Oporu pro toto tvrzení má v své víře v dokonalou rozumnost světového řádu. Její Bůh je svrchovaná spravedlivost, nejvyšší rozum, a nemůže připustit, aby se nadále děly věci, které jsou

XIV

elementární silou cit, že změna, obnova je nutná, — a v této bezprostřednosti, v této touze je význam knihy, který vyvažuje její nedostatků logické i stilistické. Osamocuje autorku mezi jejími současnicemi, ale spojuje ji se zápasící a toužící ženou dneška, již nevyhovují staré formy a jež pro sebe žádá volnost, zkoušet a hledat nové cesty. Je to prostě požadavek určitě vyvinuté sensibility. Nedá se odvodit z žádného filosofického systému. Je sám a sebou v duších určitého vývojového stadia, nese v sobě kritérium a negaci principů, systémů, řádů, které s ním nepočítají. Je to nově vytrysklý pramen a prvek, který negaci stávajícího pomáhá zakládat novou kulturu.

Překladatelka.

XVI

v rozporu s logickými úvahami. Tato víra zakládá její optimism, místy velice plochý, ale nesený její velikou touhou: zhodnotit všechn mravní i intelektuální obsah duše před forem života, — v poměru muže a ženy; dát pohlavím možnost, setkat se na základě společných myšlenek a společné práce. Přeje si, aby společenský život nabyl tím hutnějšího obsahu. S tím souvisí, že tolik akcentuje přátelství mezi mužem a ženou, že mu i v manželství připisuje větší důležitost než lásce.

K tomu, aby ženy mohly být mužům skutečně spolupracovnicemi, má je již výchova připravovati tím, že jim skýtá vědomosti, že je vede k samostatnosti a nedává jim utkvít v začarovaném kruhu smyslnosti. Nelze ani dost ocenit zápal, s nímž protestuje Wollstonecraftová proti zvráceným názorům o dívčí výchově, které vládly za její doby, které ještě dosud se drží u mnohých a volají ze všech zlých a zastaralých zvyků snad nejvíce po nápravě. Její pedagogické návrhy odpovídají úplně moderním teoriím, zvláště důrazem, jež klade na koedukaci a na správný poměr rodinné a školní výchovy. Kapitoly, kde o nich píše, patří k nejlepší částem jejího díla, právě tak jako úvahy o poměru rodičův a dětí, a o rozdílu mládí a stáří.

Kniha Mary Wollstonecraftové snad právě tím, že je projevem duše ještě nevyhraněné, říká o podkladu emancipace více než pozdější, byť systematictější projevy toho druhu. Vystupuje v ní skoro

XV

VĚNOVÁNÍ PANU

TAYLLERAND-PERIGORDOVI,

BÝVALÉMU BISKUPU AUTUNSKÉMU.

Sir! Přečtši s potěšením nařízení, které jste před nedávnem uveřejnil, věnuji Vám tuto knihu. Chtěla bych Vás přiměti, abyste se obíral ještě jednou týmiž úvahami, a dobře si promyslel mé názory o právech žen a o národní výchově. Volám k Vám se vším důrazem humanity, neboť všechny vývody mně vnuklo nezištné smýšlení, hájím své pohlaví, nikoli zájmy vlastní osoby. Vždy jsem svobodu měla za veliké požehnání života, za základ vši ctnosti. A byť jsem své požadavky sebe více omezila, svobodu vždy budu hájiti, kdyby mně i proto bylo žiti na poušti.

1

1

Láska k celému lidstvu vede mé péro, aby pomáhalo tomu, v čem vidí základ ctnosti. A ona jest důvodem, proč si přeji ženu viděti v postavení, v němž by mohla přispívati k pokroku vznešených zásad, které tvoří jádro morálky, — místo aby je zdržovala. V skutku mé názory o právech a povinnostech žen tak samy sebou vyplývají z těchto principů, že nevidím téměř jiné možnosti, než že oni duchové s širokým rozhledem, kteří pracovali o Vašem výnosu, se se mnou shodnou

Beze sporu ve Francii jest vzdělání rozšířenější než kde jinde v Evropě. Připisují to vlivu společenského styku obou pohlaví, ode dávna existujícího. Ovšem, — mám-li býti upřímná, — ve Francii jako by sama podstata smyslnosti byla uchystána pro požitek rozkošníkům. Jakási citlivost spojená s vášní zavládla a tato, ve spojení s dvojakostí, k níž vede jich veřejný i soukromý život, dodává národní povaze Francouzův onu smutnou zchytralost, onu »finesse«, — z které nutně vyplývá uhla-zenost mravů, která však v základech je špatná, protože zapuzuje upřímnost ze společnosti. A cudnost, tento nejkrásnější dar ctnosti, ve Francii byla dokonce ještě více zneuctěna než v Anglii, — tak že ženy mají za pruderii, dbá-li se zákonů mrav-

nemůže vzniknouti než ze zřetele k mravnosti a všeobecnému dobru. Ale nynější postavení ženu vylučuje z takového pátrání.

V tomto díle pronáším mnohé argumenty, o nichž pro mne není pochyby, abych dokázala podvrtnost názoru o vlivu pohlaví na charakter pro mravnost. Tvrdím, že čistota musí zavládnouti, aby tělo i duch se zdokonalily, — a že čistota u mužů nedojde náležité úcty, dokud nepřestanou z žen činiti idoly, když trochu ctnosti nebo rozumu jim dodávají rysy duševní krásy nebo zajímavou prostotu citu.

Sir, uvažujte, prosím, nestranně o těchto pozorováních. Neboť zdá se mi, že Vám tanula na mysli táž pravda při slovech: »fakt, že jedna polovice lidstva druhou je vylučována z účasti na vládě, je politický jev, jež nemožno vysvětliti abstraktními principy«. — Na čem tedy spočívá zařízení, Vámi navrhované? Snese-li práva mužů abstraktní diskussi, — proč by práva žen z ní měla býti vyloučena? Ač v této zemi vládne odchylný názor, spočívající na argumentech, jichž i Vy užíváte, abyste ospravedlnil utiskování žen, — na předpisech. —

Uvažujte, — mluvím k Vám, zákonodárci, —

nosti i slušnosti, které i zvířata instiktivně zachovávají.

Způsoby a mravy jsou tak úzce spojeny, že často bývají zaměňovány. Ale ačkoli ony by neměly býti než odrazem těchto, přece, vznikly-li z různých příčin špatné a zkažené zvyky, mravnost se stává prázdným zvukem. Osobní zdržlivost a posvátná úcta pro nedotčenost osobního života, skoro úplně zavržené francouzskými ženami, jsou jemné pilíře cudnosti. Ale místo aby jimi opovrhovaly, měly by, plá-li v jich prsou oheň lásky k vlasti, působiti na mravnost svých rodáků, nejen aby ctili čistotu ženy, ale aby sami u sebe se o ni snažili, — o jedinou možnost získati si jejich úctu. —

Hlavní můj důkaz v tomto zápase za práva žen spočívá na jednoduchém principu: není-li žena vychována, aby byla muži skutečně družkou, bude překážkou pokroku vědy i ctnosti. Neboť pravda musí býti všem společná, nemá-li pozbyti vlivu na praxi. Možno u ženy očekávati součinnost jindy než v-í-li, proč má býti ctnostná? Když volnost dá jejímu duchu sílu rozuměti povinnosti a viděti její spojitost se skutečným dobrem? Mají-li děti správně chápati patriotismus, jich matka musí býti vlastenkou. Láska k lidstvu, toto mocné zřídlo ctnosti,

bojují-li muži za svobodu a za právo, rozhodovati o vlastním štěstí, — je pak důsledné a spravedlivé, zotročovati ženy, byť i dle svého mínění tím jim zabezpečujete blaho? Kdo učinil muže výhradně soudcem, byl-li ženě také dán úděl rozumu?

Tak argumentují všichni tyranové, počínaje slabým králem až po slabého otce rodiny. Vždy horliví rozdrtní rozum, — tvrdíce, že se zmocní jeho prestolu, jen aby prospěli. Nejednáte podobně, když nutíte ženy, jimž popíráte soukromá i veřejná práva, aby zůstaly ve svých čtyřech stěnách? Připustíte, Sir, že povinnost, nezaložená na rozumu, nemůže býti závazná. Je-li to skutečně jich osudem, — buďtež argumenty odvozeny z rozumu. Mají-li oporu v tomto, žena, čím je moudřejší, tím více získá, jsouc poutána k své povinnosti, — je-li správně chápána. A když jí nechápe, nestojí-li její morálka na témže neměnném základě jako u muže, žádná autorita jí nepřiměje, aby svým povinností ctnostným způsobem učinila zadost.

Mají-li ženy býti vyloučeny, bez hlasu, z účasti na přirozených právech lidstva, dokažte nejdříve, chcete-li ujíti výtce nedůslednosti a nespravedlnosti, že nemají rozum, nemá-li tato trhlina Vašeho »Nového zřízení« dokázati, že muži v určitém ohledu

si vždy povedou jako tyranové, — a tyranie, kde-
koli ve společnosti se vyskytne, vždy bude pod-
rývati moralku.

Stále a stále opakuji, pronáším argumenty, jež
se mi zdají nevýratny, abych dokázala, že ženy
nesmějí být násilně omezovány na domácnost. Neboť
při vší nevědomosti budou se plést do závažněj-
ších záležitostí, zanedbávati domácí povinnosti, jen
aby lstivým pletichářstvím zkazily rozumové záměry,
jež jsou příliš těžké pro jich chabou inteligenci.

Nad to, protože jsou vedeny jen k péči o vlastní
osobu, muži budou hledati požitky v rozmanitosti,
— a nevěrní muži stvoří nevěrné manželky. A možno
přece omluviti taková nevědomá stvoření, jimž není
vstřípena úcta veřejného dobra, jež nemají občan-
ských práv, když oplácí stejnou mincí.

Jsou-li takové zlořády ve společnosti, co může
zajistiti osobní ctnost, která jediná dává záruku
všeobecného blaha a svobody?

Nebudiž žádného omezování, — a dle vše-
obecně platného zákona tíhy jedno i druhé pohlaví
zaujme příslušná místa. Jsou-li vaši občané ovládáni
lepšími zákony, manželství se stane svátostí; mladí
muži volí ženy, jež milují, — a dívky lásce obětují
čestnost.

Pak otec rodiny sílu a cit neubije u nevěstky,
nezapomene, poslouchaje vášní, účelu jejich. Matka
nebude zanedbávati dětí, aby koketovala, zajišťu-
jí-li jí rozum a čistota mravů přátelství chotě.

Ale dokud si muži neuvědomí důležitost úkolu
otce, jest marno čekati, že ženy věnují dětem čas,
který oni tráví při skleničce. Neboť všechno to vy-
pjetí zchytralosti je jen z instinktu, aby nepřímou
získaly trochu moci, z níž jsou nespravedlivě vy-
loučeny. Nemají-li zákonných práv, kazí sebe i muže,
aby se zmocnily nedovolených privilegií.

Chtěla bych, Sir, rozšířiti takové úvahy po
Francii. Povedou-li k stvrzení mých principů, k revisi
Vašeho zřízení, nechť právům ženy se stane po
právu. Rozum vymáhá a žádá Spravedlnost pro
celou polovici lidstva.

Isem v úctě

Vaše M. W.

O B H A J O B A
Ž E N S K Ý C H P R Á V

MARY WOLLSTONECRAFT

(1792)

A Vindication of the Rights of Woman,
přeložila Kateřina Hilská

MARY WOLLSTONECRAFT

(1759-1797)

Mary Wollstonecraft sice získala jakési minimální institucionalizované vzdělání, ale jako většina žen své doby byla převážně samoukem. Během svého pohnutého života založila školu, krátce pracovala jako guvernantka a psala literární kritiky. Téměř osudnou se jí stala známost s americkým spisovatelem Gilbertem Imlayem, se kterým se potkala během své cesty do revoluční Francie. V roce 1794 se jim narodila dcera Fanny. V zoufalosti z Imlayovy ztráty zájmu o jejich vztah se Wollstonecraft dvakrát pokusila o sebevraždu, nejprve v roce 1795, když se dozvěděla o jeho nevěrách, a podruhé po návratu z cesty do Skandinávie, kam cestovala jako Imlayův obchodní zástupce. Po návratu do Anglie se spřátelila se spisovatelem Williamem Godwinem, s nímž v roce 1797 uzavřela sňatek. Téhož roku se jim narodila dcera Mary (budoucí Mary Shelly, autorka *Frankensteina*). Mary Wollstonecraft však zemřela jedenáct dní po jejím narození.

Wollstonecraft se věnovala psaní románů, esejů a prací o vzdělání. Mezi ty nejznámější patří *Několik poznámek o vzdělávání dcer* (Thoughts on the Education of Daughters; 1787), *Obhajoba práv člověka* (Vindication of the Rights of Men; 1790) a *Dopisy z krátkého pobytu ve Švédsku, Norsku a Dánsku* (Letters Written during a Short Residence in Sweden, Norway and Denmark (1796).

Obhajoba ženských práv zůstává jejím nejslavnějším dílem. Britským stylem rozebírá různé okamžiky života žen ve společnosti mužů. Jádrem jejího argumentu je poznání, že představy o ženské povaze a schopnostech formulované muži jsou v podstatě nelogické a vnitřně si odporují. Ženám byly vždy přisuzovány schopnosti a vlastnosti, které byly opakem představ o charakteru mužů. Tak se

například od žen vyžadovala ctnost, ale jejich povaze je současně upírána síla charakteru, která je k udržení ctnosti nutná. Jinými slovy, ženská povaha je v tradičních představách propletencem nesořodých rysů, schopností a slabostí, který samozřejmě nemá vůbec co dělat s tím, jaké ženy doopravdy jsou. Snaha žen přizpůsobit se této normě má nutně za následek mrzačení ducha i těla.

Zdá se, že muži si ve své většině rozumově ospravedlňují předsudky, z nichž dnes sotva vědí, jak je získali, spíše než by se jich snažili zbavit.

[...]

Pokud tedy ženy nejsou pouze rojem jepičích darmošlapů, proč by měly být udržovány v nevědomosti pod pláštěm nevinnosti? Muži si stěžují, a mají k tomu důvod, na pošetilosti a vrtochy našeho pohlaví, zatímco ne dost rázně napadají naše svěhlavé vášně a nízké neřesti. Tady vidíte, měla bych odpovědět, přirozený důsledek nevědomosti! Nestálá bude každá mysl, která se může opřít pouze o předsudky, a proud teče s ničivou zuřivostí tam, kde nejsou překážky, které by rozbíjely jeho sílu. Od dětství se ženám říká a učí je to také příklad jejich matek, že trocha znalosti lidské slabosti, které se poprávu říká mazanost, poddajná povaha, *vnější* poslušnost a bezchybné dodržování všeho, co se od nich očekává, jim získá ochranu muže; a pokud jsou krásné, vše ostatní je alespoň na dvacet let jejich života zbytečné.

[...]

Ženy mají být tudíž považovány buď za bytosti morální, nebo za tak slabé, že musejí ve všem podléhat vyšším schopnostem mužů.

Podívejme se na tuto otázku blíže. Rousseau prohlašuje, že žena by se nikdy neměla ani na chvilku cítit nezávislou, že by ji strach měl vést k tomu, aby využívala své *přirozené* mazanosti a nechala ze sebe udělat koketní otrokyni, aby z ní byl lákavější předmět touhy, *milejší* společnice muže, kdykoli se mu zachce si odpočinout. Svě argumenty, které údajně přejímá z přírodních úkazů, dovádí ještě dál a snaží se nám namluvit, že pravda a síla, opory vši lidské ctnosti, by se měly pěstovat s jistým omezením, protože s ohledem na ženskou povahu je poslušnost to hlavní, co by se ženám mělo vštěpovat s neutuchající přísností.

Jaký nesmysl! Kdy už povstane nějaký velký muž s dostatečně silnou myslí, aby odfoukl mlhu, kterou pýcha a smysly zahalily toto téma? Pokud jsou ženy od přírody podřízené mužům, jejich ctnosti musejí být stejně kva-

litou, když ne stejnou měrou, protože jinak je ctnost relativní pojem; z toho plyne, že jejich chování by se mělo zakládat na stejných zásadách a mít stejný cíl.

[...]

Jak mají ženy existovat v tom stavu, kdy nebude ani ženění ani vdávání,* to se nám neříká. Neboť třebaže moralisté souhlasí, že běh života zjevně potvrzuje, že *muž* je vlivem různých okolností připraven na stav budoucí, neustále jednohlasně radí *ženě*, aby pamatovala pouze na přítomnost. Jemnost, poddajnost a psi oddanost jsou na tomto základě a v souladu s tím doporučovány jako hlavní ctnosti ženství; a bez ohledu na svévolné hospodaření přírody jeden pisatel prohlásil, že je mužné, když je žena melancholická. Byla stvořena k tomu, aby se stala hračkou muže, jeho chraštítkem, a musí mu znít v uších, kdykoli on dá volno rozumu a rozhodne se bavit.

[...]

Připadá mi nutné stále opakovat tyto zřejmé pravdy, protože ženy byly doposud jakoby izolovány; a zatímco byly zbaveny ctností, kterými by se mělo odívat lidství, byly ozdobeny umělými půvaby, které jim umožňují vykonávat krátkodobou tyranii. Vzhledem k tomu, že láska v jejich nitru zaujme místo jakékoli vznešenější vášně, jejich jedinou ctižádostí je být krásné, vyvolávat cit, spíše než vzbuzovat respekt; a tato nízká touha stejně jako servilita v absolutních monarchiích ničí veškerou sílu charakteru. Svoboda je matkou ctnosti, a pokud jsou ženy už svou povahou otrokyně a není jim dovoleno dýchat ostrý a posilující vzduch svobody, pak musejí navždy malátnět jako exoti a nutně být považovány za krásné chyby přírody.

[...]

Naříkám nad tím, že ženy jsou systematicky degradovány tím, že se jim dostává triviálních pozorností, o nichž si muži myslí, že je mužné ženám dopřávat, když ve skutečnosti pouze urážlivě podporují svou vlastní nadřazenost. Uklonit se nižšímu tvorovi je nic nestojí. Vlastně mi tyhle ceremonie připadají tak směšné, že se sotva držím, když vidím, jak muž začne

* Odkaz na Matouše 22:30, Marka 12:25 nebo Lukáše 20:35. Matouš 22:30: „Po vzkříšení se lidé nežení ani nevžívají, ale jsou jak nebeští andělé.“ Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Ekumenická rada církví v ČR. Praha 1984 (Pozn. překl.)

s dychtivou a vážnou péčí zvedat kapesníček či zavírat dveře, když by to *dáma* mohla udělat sama, jen kdyby o krok či dva popošla.

[...]

Jestliže se tedy s výjimkou válečníků mezi šlechtou nikdy neobjevili slavní muži jakéhokoli druhu, nedá se z toho právem vysoudit, že místní situace spolkla muže a vyprodukovala postavu podobnou ženám, které jsou také *lokalizovány* – pokud smím užít tohoto slova – postavením, do něhož se dostávají jen *ze zdvořilosti*? Ženám, běžně nazývaným dámy, se nemá ve společnosti odporovat, nesmějí vynakládat žádnou manuální námahu; a očekávají se od nich pouze negativní ctnosti, pokud se tedy nějaké ctnosti očekávají – trpělivost, poddajnost, dobrá nálada a pružnost – ctnosti neslučitelné s jakýmkoli intelektuálním výbojem. Krom toho tím, že žijí víc ve společnosti ostatních žen a málokdy jsou naprosto samy, jsou více vystaveny vlivu citů a vášní. Samota a přemýšlení jsou nutné k tomu, aby z přání vzešla silná vášně, a k tomu, aby představitost zvětšila předmět touhy a učinila ho žádostivým.

[...]

Ve středním stavu, abychom pokračovali ve srovnání, jsou mladí muži připravováni na své povolání a manželství se nepovažuje za tak důležitý jev v jejich životě; zatímco ženy naopak nemají jiný cíl, na jehož dosažení by si tříbily schopnosti. Není to obchod, velkolepé plány nebo nějaký rozlet ctižádosti, kterým věnují pozornost; ne, jejich myšlenky se nezaměřují na pěstování takových ušlechtilých zájmů. Aby našly své postavení ve světě a mohly si dopřát svobody přelétání od jedné rozkoše ke druhé, musejí se výhodně provdat, a tomuto cíli se obětuje jejich čas a jejich osoby jsou často legálně prostituovány. Když muž zahájí svou dráhu v některém povolání, má před sebou neustále nějaký budoucí prospěch (a mysl se posiluje, upíná-li své úsilí k jednomu cíli), a protože se věnuje plně své práci, potěšení se považuje za pouhý odpočinek; zatímco ženy hledají potěšení jako hlavní cíl své existence. Vlastně podle výchovy, kterou jim poskytuje společnost, se dá soudit, že by je všechny měla ovládat touha po rozkoši; ale dokazuje to snad, že duše má určité pohlaví? Stejně tak rozumné by se zdálo tvrzení, že francouzští dvořané nebyli lidé, neboť jejich povahu formoval ničivý despotický systém a protože svoboda, ctnost a lidství byly obětovány rozkoši a marnivosti. Což jsou osudné vášně, které vždycky hýbaly *celým* lidstvem!

[...]

Jelikož jsou [ženy] křehké ve všech smyslech toho slova, musejí vzhlížet k muži pro veškerou útěchu. I v sebemenším nebezpečí tíhnou ke své opoře až s příživnickou tvrdošijností a uboze se dožadují pomoci; a jejich *přirozený* ochránce natáhne ruku, či zvýší hlas, aby ochránil svou krásnou bojácnici – před čím? Třeba před zamračenou starou krávou či skokem myši; krysa by byla vážným nebezpečím. Jestliže na to pohlédneme rozumně, dokonce s obyčejným selským rozumem, co může zachránit takové bytosti před opovržením; byť byly hebké a krásné?

Různé strachy, pokud se nepředstírají, mohou budit docela hezký dojem; ale vykazují stupeň hlouposti, který snižuje rozumného tvora způsobem, jehož si ženy nejsou vědomy –, neboť láska a úcta jsou dvě odlišné věci.

Jsem pevně přesvědčena, že bychom o ničem tak dětinském neslyšeli, kdyby dívkám byl dopřán dostatek zdravého pohybu a nebyly uvězněny v těsných místnostech tak dlouho, až jim ochabnou svaly a poničí se zažívání. Abychom tuto poznámku dovedli ještě dál, kdyby se se strachem u dívek, místo aby se pěstoval, možná dokonce vytvářel, zacházelo stejně jako se zbabělstvím u chlapců, brzy bychom uviděli ženy s důstojnějšími vlastnostmi. Pravda, nemohlo by se jim pak dost dobře říkat sladké květinčky na mužově cestě; avšak byly by účtyhodnějšími členy společnosti a vykonávaly by důležité životní povinnosti podle vlastního rozumu. „Vzdělejte ženy jako muže,“ říká Rousseau, „a čím víc se budou podobat našemu pohlaví, tím méně moci budou nad námi mít.“ To je přesně to, kam mířím. Nepřeji si, aby měly moc nad muži, ale nad sebou samými.

[...]

Někteří naturalisté také tvrdí, že muži nedosahují plného vzrůstu a síly před třicátým rokem; ale že ženy dosahují dospělosti ve dvaceti. Obávám se, že tento argument je založen na falešném předpokladu, že zbloudil díky mužskému předsudku, kterým je krása považována za dokonalost ženy – pouhá krása rysů a pleti, ve vulgárním pojetí toho slova, zatímco mužské kráse se povoluje nějaká spojitost s duchem. Sílu těla a charakteristický zjev, kterému Francouzi říkají *fyziognomie*, nezískávají ženy před třicítkou o nic častěji než muži. Drobné bezelstné triky dětí jsou pravda zvlášť potěšující a přitažlivé; ale jakmile pěkná svěžest mladosti pomine, jsou tyto bezelstné půvaby spíš záměrným afektem a znechucují každého, kdo má vkus. Ve vzhledu dívek hledáme pouze živost a stydlivou skromnost; ale jakmile jaro života uběhne, hledáme ve tváři střízlivost a stopy vášně, spíše než dolíčky ve tvářích značící animálního ducha; očekáváme, že uvidíme svéráz-

nost povahy, což je jediný magnet náklonnosti. Pak si přejeme hovořit, a ne se mazlit; dát prostor naší představivosti, stejně tak jako pocitům srdce.

[...]

Neboť člověk je takové povahy, že dosáhne správného využití svých schopností, až když je cvičit, a nebude je cvičit, dokud ho nějaká nutnost k tomu nedovede. Ctnosti lze stejně tak dosáhnout pouze vykonáváním relativních povinností; avšak důležitost těchto posvátných povinností stěží pocítit bytost, kterou připravilo o její lidství poklonkování patolízalů. Ve společnosti musí být zavedena jistá rovnost, nebo se morálka nikdy neuplatní. A tato ctnostná rovnost nikdy nebude pevná, byť spočívala na skále, pokud bude polovina lidstva spoutána osudem, neboť bude tuto rovnost neustále podrývat svou nevědomostí či pýchou.

Je marné očekávat ctnost od žen, dokud nebudou určitou měrou nezávislé na mužích; je dokonce marné očekávat tu sílu přirozené náklonnosti, která by z nich činila dobré manželky a matky. Dokud jsou naprosto závislé na svých manželích, budou mazané, úzkoprsé a sobecké; a muži, kterým činí radost ta náklonnost hraničící se psi oddaností, nemají moc jemnocitu, neboť láska se nedá koupit; v kterémkoli smyslu toho slova její hedvábná křídla okamžitě splasknou, pokud v ní hledáme něco jiného než to, co sami dáváme.

[...]

Podle mého názoru jsou zvláště užiteční ti spisovatelé, kteří dosáhnou toho, že člověk cítí s jiným člověkem bez ohledu na postavení, jež zastává, či na nános falešných citů. Ráda bych tedy přesvědčila rozumné muže o důležitosti některých svých poznámek; a také bych je ráda přemluvila, aby strážlivě uvážili celý smysl mých postřehů. Apeluji na jejich rozum; a jako bližní bytost se dožadují jménem svého pohlaví nějakého zájmu v jejich srdcích. Prosím je, aby pomohli svou společnici emancipovat, aby z ní učinili věrného pomocníka a družku.

Kdyby tak muži velkomyslně zpřetrhali naše pouta a spokojili se se vzta-
hem založeným na rozumu místo na otrocké poslušnosti, zjistili by, že jsme
pozornější dcery, láskyplnější sestry, věrnější manželky, rozumnější matky
– jedním slovem, lepší členky společnosti. My bychom je pak milovaly pra-
vou láskou, neboť bychom se naučily mít úctu k sobě samým; a klid duše
ctnostného muže by pak nerušila zbytečná marnivost jeho manželky, ani
pomýšlení na děti, které musí odchovat cizí náruč, když nenašly vlastní
u své matky.

P O D D A N S T V Í Ž E N

JOHN STUART MILL

(1869)

The Subjection of Women,
přeložila Kateřina Hilská